

ריבוי וגטטיבי של שלושה צמחים ארומטיים

מאת א. פוטיבסקי, מ. רביב, ד. סנדוביץ, רוני רון,
תחנת-נסיונות נוה-יער, מינהל המחקר החקלאי

השתרשות שלושה צמחים ארומטיים — אזוביון רפואי (לבנדר), אזוביון מכלוא (לבנדין) ורוזמרין רפואי — נבדקה בתנאים שונים ובהשפעת סוג החומר הצמחי. נמצא כי בתנאי ערפל וחימום מצע — השתרשות שלושת המינים מהירה יותר מאשר ללא חימום מצע; ואילו בתנאי בית רשת ההשתרשות איטית עוד יותר, אף כי מושגים ערכי השתרשות גדולים גם ללא ערפל. השפעת סוג החומר הצמחי במינים אלה — מצומצמת.

מבוא

רבים מצמחי התבלין והבושם (צמחים ארומטיים) אפשר לרבות רק באופן וגטטיבי, בשל סיבות אחדות. יש מינים, שאינם יוצרים זרעים (פלרגוניים ריחני); אחרים הם תוצרי הכלאות מלאכותיות (לבנדין, נענה חריפה); ובמינים אחרים, שבהם לא נעשתה עבודת טיפוח, שמירה על צמח מועדף אפשרית רק על-ידי ריבוי וגטטיבי (רוזמרין, לבנדר, ער אציל, אזובית, מרווה) (2). גם גורמים אגרוטכניים, כגון הדברת עשבים או גידול בתנאי בעל (באזורים הרריים), מאלצים לנקוט ריבוי וגטטיבי.

במטרה לזרז את תהליך ההשתרשות ולהוזילו — נבחנו הגורמים הבאים: צורת ההשקיה, חימום מצע, סוג החומר הצמחי, מכל ההשרשה וסוג בית הריבוי (1).

חמרים ושיטות

חומר הריבוי נלקח מחלקות ניסוי בנוה-יער בספטמבר 1980. המינים שנבדקו הם אזוביון רפואי (*Lavender officinalis*) מהזן Maillettes, אזוביון מכלוא (*Lavandin hybridum*) מהזן Abrialis, ורוזמרין רפואי (*Rosmarinus officinalis*) מן שנסאף בנן ציבורי בגליל ועבר ברירה בנוה-יער.

* פירסום של מינהל המחקר החקלאי, סדרה ה' 1983, מס' 1296.

בתי הריבוי שנבחנו היו חממת זכוכית לא מחוממת, עם חימום מצע ל-25 מ"צ או בלי חימום מצע, ובית רשת (70% צל). בחממת הזכוכית ניתנה השקיה ממתזי ערפל. רווחי-הזמן בין ההשקיות ומשך ההשקיה נקבעו על-ידי קוצבי זמן, באופן שהעלים רטובים כל העת. בבית הרשת ניתנה השקיה ממתזי עין-טל, אחת ליום או חמש פעמים ביום (שתי דקות בכל פעם).

כל הייחורים טופלו בבסיסם, לאחר חידוש החתך, באבקת טלק שהכילה 0.1% IBA, 0.9% NAA ו-1% בנלאט (חומר פעיל). ה-ייחורים נשתלו במצע פרליט וככול ביחס 1:1 (נפחי). שתילת הייחור-רים נעשתה בעציצי פלסטיק תוצרת "פוליכד" שפיים (700 סמ"ק) או בסלסלות רשת מתוצרת "תפן" נחשולים.

סוגי הייחורים שנבדקו באזוביון רפואי ובאזוביון מכלוא — מסועף ולא מסועף, וברוזמרין רפואי — מעוצים לעומת עשבוניים. בייחורים מעוצים בלבד נבדקה גם הסרת עלים מבסיס הייחור. כל טיפול נבחן בארבע חזרות, 12 יחורים בחזרה, יחור לכלי גידול, כבלוקים באקראי. בהערכת ההשתרשות ניתנו הציונים הבאים: 0 = לא מושרש, 1 = הופעת שרשן אחד, 2 = יותר מ-5 שרשונים קצרים מס"מ אחד, 3 = יותר מ-5 שרשים ארוכים מס"מ אחד, 4 = הופעת 5–20 שרשים, 5 = שרשים רבים ומסועפים.

תוצאות

ברחמריק רפואי היתה ההשתרשות מרוכה כרוך הטיפולים (טבלה 1). להשקיה בערפל יתרון על השקיה בהתזה (87% השתרשות לעומת 50% - 70%). עם זאת, כתנאי התזה בבית רשת נמצא יתרון

טבלה 1. השתרשות ברחמריק רפואי: בסוגי יחור שונים, בטיפול שונה בייחור ובתנאי השרשה שונים.

סוג הייחור	טיפול בייחור	חימום מצע	השקיה	סוג העציץ	השתרשות כעבור 21 - 24 ימים מהשתילה	
					%	דרגה
מעוצה	---	+	ערפל	פוליכר	98	4.6
מעוצה	---	-	ערפל	פוליכר	87	3.0
עשבוני	---	+	ערפל	פוליכר	98	2.4
עשבוני	---	-	ערפל	פוליכר	79	2.3
מעוצה	הסרת עלים	+	ערפל	פוליכר	100	4.7
מעוצה	---	-	ערפל	פוליכר	90	3.1
מעוצה	---	*-	5 חזרות	פוליכר	50	0.8
מעוצה	---	*-	5 חזרות	סלסלה	71	2.1
מעוצה	---	*-	חזרה אחת	פוליכר	55	1.5

* בית רשת; יתר הטיפולים - בבית זכוכית.

להשרשה בסלסלה על השרשה בעציץ. לעובדה זו משמעות כלכלית, בשל נפח המצע המצומצם והאפשרות להכניס יותר יחורים ליחידת שטח. הסרת עלים בבסיס הייחור שיפרה את אחוז ההשתרשות ואת דרגתה. יחור מעוצה בחימום מצע משרש, כפי הנראה, מהר יותר מייחור עשבוני, דבר הבא לידי ביטוי בדרגת ההשתרשות גבוהה יותר. ללא חימום מצע - הבדל זה כולט פחות, אך נמצא הפרשמה בשיעור ההשתרשות לטובת החומר המעוצה.

באזוביין רפואי (לבנדר) ובאזוביין מכלוא (לבנדר) נמצאה, בדרך-כלל, תגובה דומה לטיפול השרשה שונים. שיעורי ההשתרשות היו גבוהים, אך דרגות ההשתרשות בייחורים לא מסועפים נמוכות יותר מאשר בייחורים מסועפים (טבלה 2). בהשרשה כתנאי בית רשת, הן

טבלה 2. השתרשות באזוביין רפואי (לבנדר) ובאזוביין מכלוא (לבנדר) בסוגי יחור שונים ובתנאי השרשה שונים.

סוג הייחור	בית ריבוי	חימום מצע	השקיה	סוג העציץ	השתרשות כעבור 21 - 24 ימים מהשתילה			
					אזוביין רפואי		אזוביין מכלוא	
					%	דרגה	%	דרגה
מסועף	חממה	+	ערפל	פוליכר	94	2.2	94	1.8
לא מסועף	חממה	+	ערפל	פוליכר	98	1.4	98	1.9
מסועף	חממה	-	ערפל	פוליכר	87	2.5	87	2.5
לא מסועף	חממה	-	ערפל	פוליכר	56	2.2	92	2.2
לא מסועף	בית רשת	-	5 התזות	פוליכר	45	1.0	77	2.0
לא מסועף	בית רשת	-	5 התזות	סלסלה	26	0.4	58	1.8
לא מסועף	בית רשת	-	התזה אחת	פוליכר	55	1.0	96	2.4

(המשך בעמוד הבא)

ריבוי וגטטיבי של שלושה צמחים ארומטיים

(המשך מעמוד קודם)

components in wild populations of *Oreganum vulgare* L. Aromatic plant, Martinus Nijhoff Pub., Netherland.

3. פוטיבסקי א. (1978): מועדי שחילה באורגנו. "השדה" 58: 1270-1272.

VEGETATIVE PROPAGATION OF THREE AROMATIC SPECIES

E. Putievsky, M. Raviv, D. Senderovich, Roni Ron*

Vegetative propagation of three aromatic species, *Lavendula officinalis*, *L. hybridum* and *Rosmarinus officinalis* — Was studied under various rooting conditions. The influence of the type of plant material was also tested. Rooting was fastest under intermittent mist with bottom heat, slower without bottom heat and slowest in a screenhouse and without mist. The effect of the type of cutting was limited.

* Agricultural Research Organization, Newe Ya'ar Experimental Station, Post Haifa.

זה נשאר בחיים, ופוטנציאל ההשתרשות שלהם טרם מוצה. מצב זה מאפשר בחירה של תנאי השרשה בהתאם למיתקנים העומדים לרשות המגדל ולמחיר של חומר הריבוי. כך, למשל, אפשר להשריש את יחורי המינים שנבדקו בתנאי בית רשת — בשיעורי השתרשות גדולים כאשר משך ההשרשה ארוך יותר. כנגד זה, נקיטת חימום מצע וערפל מאפשרת סבב מהיר יותר במשתלה. כצפוי, בייחורים קלי השרשה — לסוג החומר הצמחי השפעה מצומצמת על אחוז ההשתרשות ועל דרגתה, עובדה המקילה בבחירת חומר הריבוי. נתונים אלו חשובים בייחוד לצורך גידול אכסטנסיבי, שבו ייתן לשתול יחור מושרש, נוכח חוסר אפשרות להשקיה מלאכותית. מצב כזה קיים בגליל, בגוש תפן, שם נבדק כיום גידול צמחים ארומטיים להפקת שמנים אתריים. האפשרות לריבוי מהיר וזול — חשובה מבחינה כלכלית כאשר מדובר בשטחים נרחבים.

עבודה זו שימשה בסיס לריבוי המוני, שנעשה במושב לפידות ובקיבוץ כישור. עם זאת ראוי לציין, שריבוי בתנאי שלחין נעשה ישירות בשדה, ללא צורך במצע מנותק (3). הניסויים נעשו בספטמבר, במטרה להגיע לשחיל מושרש ומבוסס מראשית דצמבר, שזו עונת השחילה בתנאי בעל. עם זאת יש מקום לבדוק מועדי השרשה נוספים, למטרת שיווק צמחים אלו כצמחי עציץ.

ספרות

1. Hartmann H.T. & Kester, D.E. (1975): Plant Propagation, 3rd ed. Prentice Hall Inc. Englewood Cliffs, New-Jersey.
2. Putievsky, E. and Ravid U. (1982): Variation of yield

ריכוז "ירק גמיש" בקצירה

במאמר "ירק גמיש", בחוברת הקודמת, נפלה טעות בשל אי הבנה. בעמוד 887, שורה 13, נדפס: "ושלשה אומנים רוכזו לל אחד". צ"ל "וביחס ריכוז 3 ל-1" (היינו, רוחב הגל — שלוש מרוחב הפס הקצר).

סירפאס

קוטל עשבים המיועד להדברת עשבים חד שנתיים בעיקר דגניים, וכן להדברת עשבים רב שנתיים — דורת ארס צובא (כוסאב) וגמא הפקעים (סעידה)

באגוזי
אדמה

בכאמפורט בע"מ
לוחסמבורג כימיקלים

ח.ד.נ. חילאבי, חיפה 10000, טל. 336566

